

DOMENIUL MĂNĂSTIRII MĂRGINENI ÎN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

CLEOPATRA IONESCU

Situată pe Valea Cricovului Dulce (de aici și denumirea de Cricoveni sub care apare în unele documente) Mănăstirea Mărgineni datează din 10 septembrie 1486. Este zidită de vornicul Drăghici Stoicev, strămoș pe filieră maternă al doamnei Elina Cantacuzino, mama stolnicului și soția întemeietorului ramurei muntenești a Cantacuzinilor, postelnicul Constantin Cantacuzino¹. Prin hrisovul domnesc de la data de 18 septembrie 1720, Mănăstirea Mărgineni este închinată muntelui Sinai².

Din cercetările efectuate pînă în prezent reiese că această mănăstire în decursul cîtorva secole, prin danii, cumpărări, zalogiri ajunge să stăpînească părți de moșie pe Valea Dîmboviței : în satele Căprioru, Tătărani, Mănești și Gheboieni ; pe Valea Rîului Alb în satul Pietrari și pe Valea Cricovului în Moreni, Ghirdoveni, Vlădeni, Olari și Cricoveni (teritoriul de astăzi al comunei I. L. Caragiale).

Băstinașii satelor erau moșneni. Aceștia posedau pe lîngă terenurile din vatra satului în care erau grupate casele, cîmpurile de cultură formate din loturile sătenilor aflate în jurul gospodăriilor cunoscute în documente sub numele de delnițe și bunurile existente în hotarul satului stăpînite în devălmășie confirmat și de formula întîlnită în documentele vremii „den cîmp, den pădure, den apă și de preste tot hotarul cît se va alege“³.

¹ C. Dima Drăgan, *Biblioteci umaniste românești*, Buc., 1974, pp. 128—129. Vezi D.G.A.S. fond manuscrise nr. 454, f. 143—144 : Pentru descendența Cantacuzinilor munteni pe filieră maternă din boierii Drăghici și Udriște (ambii de la Mărgineni) vezi George D. Florescu, *Boierii mărgineni din sec. XV—XVI, studiu genealogic*, Vălenii de munte, 1930, -03 p. : Arbore genealogic, extras din Buletinul Comisiunii istorice a României vol. IX și X, 1929—1930.

² C. Dima Drăgan, *op. cit.* ; N. Iorga, *Două hrisoave domnești pentru Mănăstirea Mărgineni închinată muntelui Sinai*, Buc., 1935, p. 13—17, și o copie cu mențiunea : acest izvod s-au scris pe limba rumânească după hrisovul cel slovenesc de Lupp dascălul slovenesc la școala domnească, în Buc., leat 7240, la Arhivele Statului București, Condici mănăstirești ms. 455, f. 2—5 v. A existat deci și o versiune intermediară slavonă a hrisovului, vezi și Toma G. Bulat, *Mărginenii o veche și bogată ctitorie prahoveană închinată sfîntului munte Sinai*, în *Glasul Bisericii* nr. 11—12, 1966, p. 1072.

³ D.I.R., veacul XVII, B, Țara Românească, Buc., Acad. R.P.R., 1951, vol. 1, doc. 163, pp. 163—165 ; George Potra, *Tezaurul documentar al județului Dîmbovița*, Tîrgoviște, 1972, doc. 359, p. 216.

În decursul anilor apar ca proprietari pe lingă moșneni, boierii și mânăstirile. Astfel, moșia Căprioru, menționată documentar în hrISOVOLUL lui Mihnea voievod în anul 1587 este confirmată și de cartea domnească din 28 aprilie 1605, prin care voievodul Radu Șerban întărește lui Stan Cabarțun și soției sale Vișa moșiile cumpărate. Pe lingă alte sate este menționată și moșia Căprioru cumpărată de la popa Pîrvu fiul lui Pîrvu cel bătrîn, terenul din Fața Gruului cumpărat de la Tatul împreună cu șase vecini, Curătura de la Gruî, cumpărată de la Simion și fratele său Mihail. La toate acestea se mai adaugă și o moară. Suma primită pentru aceste vânzări este de 15 100 aspri. După cum precizează documentul terenurile sînt cumpărate în cursul anului 1587, în zilele lui Mihnea voievod. Din cauza haiducilor existenți în Țara Românească și a lui Marcu voievod care a plecat în Țara Ungurească, după „ce au jefuit și au luat totul și toate cărțile lui de ocină“, Stan Cabarțun nemaifiind în posesia actelor de proprietate asupra moșiei Căprioru a apelat la domnitorul Radu Șerban și la marii dregători, care „au înnoit prin această carte“ terenurile cumpărate pe moșia Căprioru ⁴.

În anul 1640, vătaful Vintilă, împreună cu feciorii săi Calotă, Dragomir și Mihalașco, vînd lui Radu mare vistier satul Tătărani cu moara și cu rumânii și cu tot venitul „den cîmp, den pădure, den apă, și de peste tot hotarul oricît se va alege“ și toate părțile de moșie de la Căprioru stăpînite de Nedelco, Mihai, Preda și Stoica, feciorii logofătului Pîrvu din Lazuri.

În urma decesului logofătului Pîrvu, moșia rămîne moștenire fiilor săi. Aceștia o vînd lui Iane grecul fără a încunoștința obștea și rudele în schimbul sumei de 216 ughi. Pe această moșie Iane grecul construiește o moară, pentru care a cheltuit suma de 40 ughi. Nemulțumit de această vânzare vătaful Vintilă cheamă în judecată pe Nedelco, Mihai și Stoica feciorii logofătului Pîrvu și pe Iane grecul în fața domnitorului și divanului. Rezultatele se concretizează prin restituirea banilor lui Iane grecul și dreptul lui Vintilă vătaf de a „stăpîni satul Tătărani și cu rumâni și cu ocina de la Căprioru“. Acesta neavînd bani sîcilită un împrumut de 257 ughi de la Radu mare vistier, pe care îi dă lui Iane grecul, iar acesta îi restituie „cărțile de moșie și zapisele“. Nedelco vinde și el partea de moșie din Tătărani și Căprioru și cu rumâni cu 57 ughi. De asemenea Preda, Stoica și Mihai mai vînd o delniță și jumătate în Tătărani fostă Măneasa în schimbul sumei de 7 ughi, teren care nu este vîndut lui Iane grecul.

Pentru cumpărarea acestor terenuri vătaful Vintilă face un împrumut de 320 ughi, la marele vistier Radu și „s-au înfrățit pe satul Tătărani și pe rumâni și pe ocina de la Căprioru să țină două frățește și să socotească jumătate din bani“, iar pentru cealaltă jumătate roagă să-l mai păsuiască un an. Vătaful Vintilă neputînd să restituie banii în termen s-a tocmnit cu Radu vistier de i-au dat și cealaltă jumătate de sat cu rumâni și cu părțile de ocină, pentru care Radu vistier i-a mai dat 50 ughi, deci un total de 370 ughi. Astfel marele vistier rămîne ca posesor de moșie în Tătărani și Căprioru ⁵.

⁴ D.I.R., veacul XVII, B. Țara Românească, Buc., Acad. R.P.R., 1951, vol. 1, doc. 163, p. 163—165.

⁵ George Potra, *op. cit.*, doc. 346, p. 205.

În anul 1642, vornicul Constantin vinde neguțătorului Ivașco delnița Săndruioae cu 15 ughi în satul Căprioru, cumpărată de la Ana călugărița. În acelaș an, Udrea postelnicul din Găiești vinde lui Radu mare logofăt partea lui „dă ocină den Tătărani“ cu 14 ughi⁶. În anul 1662, Costea, fiul lui Oprea din Tătărani, vinde jupinesii Marulii logofeteasă, clucerului Radu și spătarului Vlad „o siliște în sat în Tătărani cu 1 300 bani“⁷.

Am făcut câteva precizări asupra modului de transmitere a proprietății cu precizarea că, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, toate aceste documente, împreună cu terenurile respective, se aflau în proprietatea mănăstirii Mărgineni. La acestea se mai adaugă delnița lui Simion Rametea vîndută mănăstirii de călugărul Gherasim, fiul căpitanului Iane din Tîrgoviște.

Prima mențiune documentară prin care mănăstirea devine proprietară pe moșia Căprioru este zăpisiul din anul 1710, prin care Ilinca, fata logofătului Vlad Cocorăscu, vinde egumenului Cornilie de la mănăstirea Mărgineni partea sa de moșie stearpă de la Tătărani și Căprioru „...den câmp, den pădure și den șezutul satului, de peste tot hotarul cu vaduri de moară în apa Dîmboviței și cu pomet“ în schimbul a 380 taleri. În acest zăpisi se precizează că mănăstirea mai posedă „moșie în hotarul Căpriorului tot într-un hotar cu noi“ și, fiind și moșia Tătărani alături de moșia Căprioru, au cumpărat-o toată sfinția sa⁸. În anul 1714, din porunca lui Constantin Brîncoveanu, Alexandru șufarul în prezența a 12 boieri face din nou o delimitare a moșiilor, stabilind hotarele prin siliștea satului. Pentru a nu se strica casele moșnenilor, Marin vătaful, împreună cu sătenii din Tătărani, dă zăpisi egumenului Cornilie de la Mănăstirea Mărgineni prin care „le-a dat cîmpul din Căprioru pînă în hotarul egumenului dăn Vale și pînă în apa Dîmboviței și sfinția sa (le-a) lăsat siliștea și pădurile“⁹.

Menționăm că o parte din moșia Căprioru se afla în proprietatea mănăstirii din Cîmpulung-Muscel, confirmat și de zăpisiul călugăriței Magdalina, fata lui Duca legănarul din satul Godeni din județul Muscel, prin care dă danie mănăstirii din Cîmpulung șapte delnițe de moșie din satul Căprioru. Acestea sînt cumpărate de Mihael legănarul, moșul Magdalini, de la moșnenii din Căprioru, încă din zilele lui Simion Movilă (1600—1601) și „după cum am văzut adevărind Alexandru (Iliăș) vodă în hrisovul mării sale de la leat 7135 (1627)“¹⁰.

Megiașii aveau și ei partea lor de moșie în Căprioru, confirmat de două hrisoave, unul dat de Mihnea vodă în anul 1587 și cel de al doilea de Gavril Moghilă în anul 1620, prin care menționează ca moșnean pe strămoșul lor Neagoe și pe ginerele acestuia Simion¹¹.

În anul 1747, o parte din moșia Mănești cade sub stăpînirea Mănăstirii Mărgineni. Astfel, în anul 1724, Stanca spătăreasa și fiul său căpi-

⁶ D.I.R., veacul XVII, B. Țara Românească, Buc., Acad. R.P.R., 1951, vol. 1, doc. 346, p. 205.

⁷ George Potra, *op. cit.*, doc. 498, pp. 332—333.

⁸ *Idem*, doc. 747, pp. 574—575.

⁹ *Idem*, doc. 773, pp. 602—603.

¹⁰ *Idem*, doc. 807, pp. 636—638.

¹¹ *Idem*, doc. 807, pp. 637.

tanul Constantin avînd nevoie de bani au mers la Cornilie egumenul mănăstirii Mărgineni pentru un împrumut de 1850 taleri și pun zălog 1 133 stînjeni din moșia Mănești cumpărată de soțul Stanchii, Constantin Cantacuzino biv vel stolnic de la comisul Constantin Bărbătescu și de la vărul lui, Vlad feciorul căpitanului Radu Cîrstescu și Necula și Gheorghie feciorii logofătului Tudose Mănescu, excluzînd moșia stăpînită de Barbu Bălăceanu. Neputînd să restituie banii timp de 23 de ani „și să-și ia zălogul, au făcut stătătoare la mănăstire, această moșie Mănești prin zăpislul dumneaei de la leat 1747“¹².

La punerea semnelor de hotar, ca urmare a hotărniciei făcută în anul 1735, cei doi egumeni de la mănăstirile Cîmpulung și Mărgineni se învoiesc pentru un schimb de terenuri. Primul dă moșia din hotarul Tătăranilor și partea pe care o stăpînește din hotarul moșiei Brana. proprietatea căpitanului Constantin Lăzureanu în lățime de 342 stînjeni, iar în lungime din drumul cel mare al Cîmpulungului, din hotarul Mănăstirii din Vale pînă în matca Dimboviței“, iar Mănăstirea Mărgineni a rămas să stăpînească în hotarul Căpriorului 959 stînjeni¹³ și restul în hotarul Tătăranilor. La aceasta se mai adaugă cei 1 133 stînjeni, parte din moșia Mănești deci un total de 2 092 stînjeni. O hotărnicie asemănătoare este făcută la 20 iulie 1799 de Grigore Hrisoscoleu mare clucer prin care se stabilește „ca Tătăranii, Măneștii și Căpriorul să aibă a le stăpîni Mănăstirea Mărgineni în bună pace de către vecini, răzași de acum înainte“¹⁴. Mănăstirea din Cîmpulung stăpînește în continuare 277 stînjeni, iar moșnenii 111 stînjeni.

Atestată documentar în anul 1542, moșia Pietrari ajunge să fie stăpînită de Pătru logofăt. Acesta vinde nepotului său Matei Filipescu biv vel agă „jumătate din sat, a treia parte cît se va alege, den cîmp, den pădure, den apă cu valuri de moară, den șezutul satului și din ocnele care taie pietre de moară și cu toți rumânii ciți au mai rămas“. Vînzarea s-a făcut cu 229 taleri și jumătate¹⁵.

După trei ani de stăpînire, la 12 martie 1689, Constantin Brîncoveanu întărește boierului Matei Filipescu „moșie în sat în Pietrari, toată partea lui Pătru logofăt, nepotul spătarului Stoica din Cepturile“. Nu trece mult timp și Matei Filipescu moare, iar soția sa Maria rămîne datoare mănăstirii Mărgineni cu 450 taleri. Neavînd alte posibilități de plata datoriei „și avînd o moșie în Pietrari ot sud Dimbovița cumpărată cu 229 taleri și jumătate de la Petrican fiul paharnicului Pătru ot Cepturi și cîteva suflete de rumâni“¹⁶, o dă mănăstirii în contul datoriei. În anul 1704, Dumitrașcu fiul lui Dumitru postelnic din Cepturi vinde mănăstirii Mărginești „moșia din Pietrariul, parte de doi rumâni anume Stoica Scunde i Stoica Gărdin de preste tot hotarul“ cu 21 taleri¹⁷.

Documentele cercetate pînă în prezent nu ilustrează suficient modul în care satele de pe Valea Cricovului au ajuns în proprietatea mănăstirii. Știm că în anul 1732, Mihai Bărbătescu ispravnicul orașului Tîrgoviște

¹² *Idem*, doc. 1051, pp. 928—937.

¹³ *Idem*, doc. 807, pp. 636—638.

¹⁴ *Idem*, doc. 1051, pp. 928—937.

¹⁵ *Idem*, doc. 709, p. 534.

¹⁶ *Idem*, doc. 709, p. 534.

¹⁷ *Idem*, doc. 731, p. 557.

alege și hotărâncește moșia Moreni proprietatea Mănăstirii Mărgineni. În acest scop egumenul arată toate zapisele care-i confirmă proprietatea, printre care un hrisov dat de Matei Basarab din anul 1636, care cuprinde toate moșiile din jurul mănăstirii între care și partea de danie a jupînesii Frujinii de pe moșia Moreni, zăpisele lui Pîrveu fiul spătarului din Cocorăștii Caplii și al jupînesii Despîi din anul 1709, zăpisele de vânzare din anul 1705 al lui Marin fiul lui Pătrașco postelnic din Cimpina, zăpisele de cumpărătoare al lui Văsiu și al femeii lui, fata căpitanului Vasile Cîmpineanul Soțul din anul 1707, un zăpis al popii Predii fiul lui Pătrașco din Cimpina din anul 1707 și un zăpis de danie al lui Manole și al Sculii nepoții lui Verga vel clucer. Ca urmare a cercetărilor efectuate se hotărâște „a stăpîni sfînta mănăstire toată partea de moșie Moreni după hrisoavele și zăpisele de cumpărătoare și de danie care se află la Mănăstirea Mărgineni, afară de moșiile cîmpinenilor i dăn moșia căpleștilor, care nu iaste vîndută mănăstirii“¹⁸.

Din hotărnicia efectuată în anul 1736, reiese că Mănăstirea Mărgineni stăpînea în Moreni „du peste tot hotarul stînji 785 și au lipit acei stînji de moșie, iar alătura pe lîngă altă moșie a sfîntei mănăstiri ce se cheamă Cricoveanul“¹⁹. În acelaș an Ban, feciorul lui Calotă din Moreni dă zăpis egumenului Mănăstirii Mărgineni, chir Cozma, prin care arată că fiind dator 17 taleri la fostul egumen Cornilie și neputînd să dea banii la termenul fixat se precizează „să fie sfîntia sa volnic cu zăpisele mele, ca să-mi ia moșia pentru acești bani, precum s-a prețuit de boieri“²⁰.

În anul 1743, Banu Căplescu din Moreni, avînd nevoie de bani face un împrumut la egumenul mănăstirii și trecînd cinci ani de la soroc, acesta solicită banii cu dobînda lor ... taleri 34 și neavînd să restituie suma respectivă s-a rugat de sfîntia sa de i-a mai dat 7 taleri. Deci un total de 41 taleri, în schimbul moșiei pusă zălog²¹.

Satul Cricoveni este dania domnitorului Radu Mihnea, fiind scutit de bir și de toate dăjdiile²². De asemenea mănăstirea mai posedă terenuri și în satele Răzvad și Bucșani. *R. de J.*

Domeniul Mănăstirii Mărgineni pe teritoriul județului Dîmbovița cuprindea ogoare, păduri finețe cu pomi fructiferi, bunuri care creau condiții favorabile pentru creșterea vitelor, agricultură, cultura pomilor fructiferi. Pe Valea Dîmboviței și pe Valea Rîului Alb, locul preponderent îl ocupă cultura pomilor, în special pruni, urmat de meri, peri, cireși. Pe Valea Cricovului pe lîngă cultura pomilor se cultivă și vița de vie, fiind cunoscute în Moreni viile Varvara, Vatarnița și „via cea din Ziduri care are casă și cramă“²³.

Prunele se transformau în țuică. În satele Răzvad și Căprioru, printre acareturile mănăstirii se afla și cîte o povarnă.

Vadurile de moară erau consemnate în stăpînire și formau obiect de tranzacție. Astfel în anul 1710 Ilinca fata logofătului Vlad Cocorăscu

¹⁸ *Idem*, doc. 800, p. 628—629.

¹⁹ *Idem*, doc. 816, p. 649.

²⁰ *Idem*, doc. 812, p. 646.

²¹ *Idem*, doc. 835, p. 669—670.

²² *D.I.R.*, sec. XVII, vol. IV, doc. 13, p. 14—15.

²³ *D.G.A.S.*, fond Mănăstirea Mărgineni, dos. 168/1842, f. 22.

vinde egumenului Cornilie de la Mănăstirea Mărgineni, partea sa de moșie în Tătărani și Căprioru „cu vaduri de moară în apa Dîmboviței“.

Menționăm că moara din Căprioru atestată documentar în anul 1587, în anul 1735 o întâlnim în proprietatea mănăstirii.

La data de 5 mai 1860, la inventarierea bunurilor Mănăstirea Mărgineni posedă pe Valea Dîmboviței o gospodărie numită în actele vremii „Casa proprietății”, formată dintr-o casă, trei porumbare, dintre care unul cu o capacitate de 120 kg porumb, cel de al doilea încăpător ca de 80 kg bucate și cel de al treilea încăpător de vreo 40 kg, un grajd cu șopron încăpător ca de șase cai, două magazii dintre care unul cu pivniță, bucătărie povarnă și un șopron. La acestea se adaugă moara, zahanaua (loc pentru tăiatul vitelor), piua, cîrciuma și hanul²⁴.

Din catagrafia acarteurilor moșiei Vlădeni, reiese că Mănăstirea Mărgineni posedă aici o moară, fiind inventariate scocuri, fusuri mertice, banițe, o pivă cu ciocane de fier, jgheaburi vechi prin care vine apa la ciocane, o cîrciumă și o casă cu cele trebuincioase²⁵, iar în satul Răzvad posedă o cîrciumă, o casă și povarnă²⁶.

Prin secularizarea averilor mănăstirești (1863) toate aceste bunuri au trecut în proprietatea statului.

²⁴ Ibidem, dos. 467/1858, f. 47—47v.

²⁵ Ibidem, f. 10—21.

²⁶ Ibidem, f. 34—36.